

Barcelona, ficció cinematogràfica

Tota gran ciutat necessita avui un imaginari fílmic. Barcelona el vol. Aquests darrers anys la ciutat ha estat el paisatge dramàtic de molts films i ara l'Ajuntament impulsa el projecte 'Barcelona Plató'.

"Una ciutat necessita la fotogènia interna (la que dóna el cinema) capaç de fer esdevenir el seu paisatge interior una matèria de ficció dramàtica. Els millors films que recordem lligats a paisatges urbans són aquells que han sabut transmetre l'alè d'un moment de la vida d'aquella comunitat, en què els seus autors han comprès la ciutat i han sabut recrear un món més enllà de les aparences arquitectòniques". Ho escriu Jordi Balló, professor de Comunicació Audiovisual de la Universitat Pompeu Fabra, al capítol "La ciutat del cinema" del catàleg de l'exposició *Retrat de Barcelona*. L'exposició, és aquests dies oberta al Centre de Cultura Contemporània. Balló n'ofereix alguns exemples: el Berlín dibuixat a *Simfonia d'una gran ciutat*, de Walter Ruttmann, o el París de Jean-Luc Godard d'*À bout de souffle* o la Viena expressionista que plasma Carol Reed a *El tercer home*. Jordi Balló, tot seguit, s'endinsa en l'anàlisi de l'imaginari cinematogràfic que al llarg d'aquest segle s'ha anat configurant al voltant de la ciutat de Barcelona i constata: "Hi ha una paradoxa en el

cinema rodat a Barcelona: sembla que els autors que l'aborden no cerquen tant un retrat de la ciutat sinó deixar-se conduir per l'imaginari d'aquesta urbs, que apareix als ulls d'aquests cineastes amb una forta càrrega mítica que o bé té procedència literària o bé és el resultat de les experiències viscudes pels autors".

De la Barcelona canallesca a la ciutat postolímpica. Barcelona ha estat durant molts anys una ciutat que ha fascinat els cineastes per la seva cara canallesca, nocturna i misteriosa, amb el Raval (Barri Xinès) i el port com els decorats més atractius i recurrents. Els cineastes catalans, ja durant els anys 40 i 50, s'aboquen a recrear històries criminals i ambients marginals. Un imaginari que continuarà mantenint-se present en les dècades ulteriors. Per exemple, les primeres pel·lícules de Ventura Pons també retraten aquest ambient: "Sempre m'ha agradat el *lumpen*, encara que no hi tinc res a veure ni el defenso pas; però m'hi trobo molt bé, fent pel·lícules de perdedors. Diria que és la idea de ciutat que vam mamar de pel·lícules com *A tiro limpio*,

Los atracadores o *Distrito V*. De fet, *La rossa del bar* és la pel·lícula amb què la gent em diu que he aconseguit una visió més poètica de la ciutat. Jo no n'era gaire conscient, quan la rodava; però, és clar, era el sentit de la meua mirada". Aquesta ficció de Barcelona que ens mostraven els autors d'aquí, no difereix gaire de la que buscaven els cineastes estrangers: "una ciutat ideal per als naufragats del nord, pou del desig, espai per a la pèrdua d'identitat, infern passional per recuperar el ser" —diu Jordi Balló, que ho argumenta tot recordant, entre més coses, el fragment barceloní de la pel·lícula *El Reportero* de Michaelangelo Antonioni.

Però aquests últims temps Barcelona ha estat redescoberta, sobretot arran de la projecció internacional que li ha donat l'esdeveniment olímpic. La transformació urbanística i arquitectònica n'és el primer element evident. La ciutat ha canviat de fesomia i, si fa uns anys, l'*skyline* de Barcelona era presidit per la Sagrada Família, el monument a Colom, el Tibidabo i el castell de Montjuïc, avui aquests signes d'identitat han estat substituïts. El dibuix de Perico Pastor que il·lustra el catàleg de l'exposició *Retrat de Barcelona* ens en dona les claus: una mirada des de mar ens descobreix la torre Calatrava, la torre Foster i les torres bessones de la Vila Olímpica. Tanmateix, més enllà de l'evidència i dels monuments que acaben essent les postals, els tòpics identificatius, també hi ha una nova visió interioritzada: la imatge mítica, i en certa manera decadent, ha estat substituïda per una idea de ciutat en ebullició, nova, mediterrània i modernista, que no ha perdut ni el misteri ni la tradició.

Fa poques setmanes compartien cartellera dues pel·lícules de Ventura Pons, de dues èpoques ben diferents: *Ocaña* (1978) i *El perquè de tot plegat* (1994). En aquestes, el retrat de Barcelona s'hi fa des de dintre, a partir del batec interior dels seus personatges. I mentre *Ocaña* mostra la ciutat llibertària dels primers anys de democràcia, cosmopolita i oberta, però amb una frontera invisible clara, que comença a la plaça Catalunya, *El perquè de tot plegat* ensenya una nova Barcelona, més homogènia, gens marginal, sinó, ben altrament, bonica, de disseny, però sense excessos. "Una pel·lícula, la fas amb els teus coetanis i amb el decorat que et trobes a la ciutat", comenta Ventura Pons. La majoria dels seus films prenen per escenari Barcelona. I resseguint cronològicament la seva obra, ens adonem que l'autor ha anat variant els escenaris, s'ha anat traslladant del sud cap al nord de la ciutat. "Potser és que m'he aburgestat", diu rient en Pons.

La ciutat nova i bonica comença a marcar un imaginari diferent. Perquè, segons Balló: "Hi ha la consciència internacional que Barcelona és una ciutat cinematogràficament per descobrir, i això explicaria l'augment simptomàtic de rodatges estrangers després de la cita olímpica".

Darrerament, els cinemes de Barcelona s'han omplert de films que tenen la ciutat per escenari narratiu. Feia temps que no n'hi coincidien tants, i tants d'autors estrangers. En pocs anys de diferència Alain Tanner roda *El diari de Lady M.* (1993), Jim McBride, *La tabla de Flandes* (1994), Ken Loach, *Tierra y libertad* (1994) i Whit Stillman, *Barcelona* (1994). És

'El Reportero', de Michaelangelo Antonioni (1974); 'Ocaña', de Ventura Pons (1978), i 'La Tabla de Flandes', de Jim McBride (1994). Antonioni Mostra una ciutat ideal per als naufragats del nord; Ocaña transpira la Barcelona llibertària dels primers anys de democràcia; McBride ha retratat la ciutat de Gaudí.

en la barreja de tots ells que es confirma la varietat d'interessos i el canvi progressiu de l'imaginari.

Loach capta la ciutat republicana, en plena bullida dels Fets de Maig, del 1937. Una ciutat de carrers estrets amb llambordes, al barri de la Ribera. En aquesta línia, traspasant les exigències del relat històric, Alain Tanner se sent encara atret per la Barcelona, vella "fosca i secreta, que hi ha a cada costat de la Rambla". Així ho declara: "L'Eixampla no m'interessa. Més o menys gran, més o menys unifor-

CEDIDES PEL CENTRE DE CULTURA CONTEMPORÀNIA

'El diari de Lady M.', d'Alain Tanner (1994). El director se sent atret per la Barcelona vella "fosca i secreta, que hi ha a cada costat de la Rambla".

me, en trobem alguna a totes les ciutats modernes. Carrers grans i amples, llargs, amb cases de la mateixa època... No és el tipus de ciutat que m'agrada". En canvi, Whit Stillman, que situa la seva pel·lícula a principi dels 80, no té cap dificultat a absorbir elements significatius de la nova Barcelona, com l'aeroport de Ricard Bofill: "És un escenari magnífic, l'aeroport. El que volíem era recrear una realitat inventada. El cinema és ficció i hem tingut la sort que alguna cosa de la Barcelona d'ara s'ajusta al nostre concepte de la dels anys 80". I continua: "M'agrada l'aspecte físic de la ciutat. M'encanta, posem per cas, l'estil de l'Eixampla i del Barri Gòtic, però m'estimo més la plaça del Rei que no la plaça Reial i la Rambla de Catalunya que no la Rambla de Canaletes". Per la seva banda, Jim McBride prefereix triar l'estètica modernista, la Barcelona de Gaudí. La fascinació que sent per l'artista és tan forta que el porta a canviar Madrid, l'espai original de la novel·la homònima, per Barcelona.

La llista de films que prenen per paisatge dramàtic Barcelona està per fer. I, tanmateix, la majoria de crítics coincideixen a dir que, ara com ara, no n'hi ha cap que representi la ciutat. Tampoc en van trobar cap els organitzadors del cicle cinematogràfic i videogràfic sobre les ciutats, que va organitzar l'any pas-

sat el Centre George Pompidou de París, amb el nom *Visions urbanes*. No van projectar cap pel·lícula sobre Barcelona. En canvi, la ciutat hi era representada per tres documentals de ficció: *El Quadrat d'Or* de Manuel Hueriga, *Espais públics* de Carles Ametller i *Transformació d'una ciutat olímpica* de Mariona Omedes. No són documentals pròpiament dits, perquè hi ha lloc per a la manipulació estètica i elements de ficció. Doncs bé, aquests documents són avui la imatge internacional de la nova Barcelona. *Transformació d'una ciutat olímpica* ofereix, en onze minuts, una visió global del que han estat sis anys de canvis, amb els seus pros i els seus contres, d'una manera coreogràfica, convertint així el document històric en material de ficció, si bé no pas de ficció absoluta, com explica Mariona Omedes.

Barcelona Plató. Al final del segle XX, una ciutat que es vanti de ser una gran ciutat no pot deixar de tenir el referent visual i dramàtic que dóna el cinema. Un referent que fa traspasar les fronteres de l'anonimat i que fa l'urbs universal i mítica. És a partir d'aquesta motivació i de la voluntat de reactivar la indústria cinematogràfica de la ciutat, que l'Ajuntament ha començat a impulsar el projecte "Barcelona Plató". Un dels pares de la iniciativa és el director de cinema, Pere Portabella: "Barcelona és un escenari de tipus urbà ideal per a la ficció cinematogràfica. És una ciutat que conjuga aspectes moderns nascuts de la reconversió urbanística dels Jocs, amb components històrics com l'Eixampla, que té fisonomia de ciutat europea. També té el modernisme, i un port. Però alhora és una ciutat molt versàtil, perquè té les característiques impersonals d'una urbs europea. D'una altra banda, Barcelona se situa en un punt estratègic òptim, que permet localitzacions properes molt diverses, per exemple el Pirineu. I disposa de bones comunicacions i d'infraestructures de serveis. Les condicions, doncs, hi són. Però perquè la reactivació cinematogràfica sigui possible cal que l'administració es comprometi i faciliti la possibilitat de rodar en bones condicions i d'una manera competitiva". El projecte proposa l'exempció de taxes i la creació d'una oficina que centralitzi tota la informació i coordini tots els sectors interessats. El projecte serà presentat al ple municipal pel setembre, a fi que sigui pressupostat per a l'any vinent. Portabella s'imagina l'oficina en un espai modernista, amb un logotip ben modern i un petit equip de joves competents que el tirin endavant. "Un cop definit i aprovat el projecte, apuntarem als punts neuràlgics dels centres de producció internacional i connectarem a tot plegat el teixit social d'aquí interessat pel cinema".

Montserrat Serra